

in quibus Calvino, Luthero, Zvinglio, aut aliis Protestantibus adhæret, non esse fidem apostolicam, esse potest, descendendo ad singula dogmata, eorumque novitatem et erroris gradum ostendendo. Quia vero nunc non assumimus provinciam disputandi de omnibus dogmatibus, quæ his temporibus ab hæreticis in controversiam vocata sunt, et quia id esset nimis prolixum et operosum, hunc modum probationis in præsentis non prosequemur. Non omittemus autem in sequenti libro, quin singula puncta a Romana fide aliena, quæ rex Jacobus in sua fidei confessione attigit, expendamus, eique summa brevitate pro loci opportunitate respondeamus.

14. Nunc sufficere censemas, gratia exempli, proponere articulum de primatu, qui Anglicanæ sectæ maxime proprius esse videtur. Secta enim Anglicana hunc articulum credendum suis sectatoribus proponit, scilicet, temporalem regem in suo regno esse supremum caput in spiritualibus, cui omnes Episcopi et sacerdotes, vel (ut sectarii loquuntur) ministri obedire tenentur. Quærimus ergo quis Apostolorum hoc docuerit, vel scriptum reliquerit in Ecclesia Christi, vel quomodo possit esse ab Apostolis derivatum dogma, quod ante Henricum VIII in Ecclesia Christi non est auditum. Quod autem hoc ita sit, nunc non aliter probamus, nisi quia nunquam legimus in Evangelio, Ecclesiam commissam regibus, sed Petro, Apostolis et Episcopis, Matth. 16, 18, 28, Joan. 21, Actor. 20; neque in apostolicis epistolis legimus præcipi fidelibus obedire regibus in his quæ pertinent ad salutem animæ, sed præpositis, qui rationem animarum eis commissarum sunt reddituri, ad Hebr. 13; neque in historiis legimus, regem aliquem christianum et catholicum talem potestatem sibi arrogasse, aut in Ecclesia exercuisse. Quæ omnia in libro tertio ex professo tractaturi sumus, et ideo ea nunc insinuasse sufficiat, ut inde concludamus, sectam illam, quæ ab hoc dogmate sumpsit initium, et quodammodo in illo fundata est (nam propter illud præcipue a Romana Ecclesia se separavit), apostolicam fidem reputari nequam posse.

15. *Responsio regis ex ejus factis impugnatur.*—Fortasse rex dicat illum articulum non computari ab ipso, vel a suis ministris, inter eos qui de fide catholica sint tenendi. Hanc enim correctionem adhibuisse videtur, pag. 62 Præfationis, cum dixit: *Ego vero id ingenuè spondeo, quæque religionis, quam profiteor,*

ullum caput ostendetur non antiquum, catholicum et apostolicum, sed novitium esse, ac recens (in rebus, scilicet, spectantibus ad fidem) me statim ab eo discessurum. Verumtamen si sub illa limitatione seu correctione suum de primatu articulum comprehendit, et inter res ad fidem spectantes illum non numerat, profecto injustissime cogit subditos suos ad recognoscendum in ipso talem potestatem, seu dignitatem. Quomodo enim juste cogi possunt, si ipsi non tenentur in conscientia talem in temporali principe recognoscere dignitatem? Vel quomodo possunt teneri ad eam recognoscendam, si non tenentur eam credere? Vel quo jure teneri possunt ad illum articulum credendum, si ille non est secundum fidem catholicam credendus? Responderi potest, esse credendum fide, ut sic dicam, politica, seu regia, id est, in regis vel sui consilii auctoritate, præcepto aut testimonio fundata. At hoc absurdissimum est, et ab omni etiam humana ratione alienum, quia dignitas et potestas gubernandi Ecclesiam in spiritualibus, non est res humana ratione inventa, sed a Christo dari debuit, juxta illud Pauli, 2 ad Cor. 10: *Si amplius aliquid gloriatus fuero de potestate nostra, quam dedit nobis Dominus in ædificationem, et non in destructionem vestram, non erubescam;* et ideo ipsemet Christus dixit, Lucæ 10: *Qui vos audit, me audit, et qui vos spernit, me spernit;* ergo de dignitate illa et potestate, quod in rege sit, non potest sola naturali ratione constare, neque rex potuit voluntate sua illam usurpare, si sibi data non est; ergo si hoc non est revelatum, ut revera non est, et ideo non tenentur Angli illum articulum de fide credere (ut in dicta responsione supponitur), profecto nulla est humana auctoritas quæ juste possit illos cogere ad id credendum, cum sit de re quæ superat humanam potestatem et cognitionem, quæ per revelationem non habeatur, ut omittam etiam esse contra ea quæ revelata sunt, ut postea ostendam. Ergo si rex velit consentaneè loqui ad ea quæ operatur, necesse est ut inter fidei suæ articulos hunc de primatu suo ponat, et ita vel ex illo solo concludimus, suam fidem apostolicam non esse.

CAPUT XVIII.

OBJECTIONI CONTRA DOCTRINAM CAPITIS SUPERIORIS OCCURRITUR.

1. *Obiectio hæreticorum.*—*Quæ a rege tanquam nova improbentur.*—Contra discursum superioris capituli possunt adversarii nobis objicere, etiam Pontifices Romanos multa nobis de fide credenda proponere, quæ neque ab Apostolis prædicata sunt, neque ita sunt antiqua, ut per continuatam seriem ab Apostolis derivari potuerint; ergo etiam fides Romana non potest esse aut vocari apostolica. Hæc illatio fundamentum habet in his, quæ proxime contra adversarios protulimus. Nam, ut aliqua doctrina sit apostolica, non satis est aliquam ejus partem esse ab Apostolis prædicatam et derivatam, hoc enim habet etiam secta Anglicana, imo et quælibet secta hæretica, quæ semper falsis vera permiscet. Si ergo Ecclesia Romana etiam habet nova veteribus permista, non poterit doctrina ejus simpliciter apostolica censi. Maxime quoad ea in quibus ab aliis sectis hominum profitentium Christum dissidet, quia in his dogmatibus etiam est nova, sicut sunt aliæ sectæ sub Christi nomine introductæ. Propositio assumpta probari imprimis potest his exemplis, quæ rex in sua Præfatione refert, et *novitia, ac nupera* vocat, ut in Beatæ Virginis, et aliorum Sanctorum invocatione, cultuque reliquiarum, et imaginum veneratione et adoratione, et aliis quæ postea percurreremus.

2. *Catholicæ responsioni viam præcludere conatur rex.*—Nec illi satisfaciemus dicendo, non posse hæc nova vocari, cum ante mille et plures annos ab Ecclesia observata ostendantur; nam ipse solum ut sufficienter antiqua recognoscit, quæ *tota Catholica Ecclesia jam inde ab Apostolorum temporibus sine intermissione multis post seculis constanter docuerit, et crediderit*, ut ipse pag. 62 dicit, et testimonio Vincentii Lirinensis confirmat. Et quæ hujusmodi adinventur dogmata (ut se apostolicæ doctrinæ sectatorem ostendat), nunquam recusaturum esse confirmat, quamvis hoc etiam non simpliciter, sed cum limitatione velit intelligi de fidei dogmate, *quod ad salutem sit necessarium.* Denique addere possumus exempla quarundam rerum, quas Ecclesia Romana nunc de fide credit, quas in confesso habetur non esse ab Apostolis prædicatas, ut B. Virginem nunquam venia-

liter peccasse, libros Machabæorum esse canonicos, et hujusmodi, quæ brevitate causa missa facio.

3. *Ecclesia Romana nullum dogma Apostolis contrarium recipere potest, Anglicana vero secta multa illis contraria recipit.*—Ad hanc objectionem dicimus imprimis, aliud esse credere aliquid repugnans dogmatibus et doctrinis ab Apostolis prædicatis; aliud vero credere aliquid per modum additionis ad doctrinam prædicatam ab Apostolis, quod ab eis expresse declaratum non sit, vel saltem declaratum esse non constet. Primum genus credulitatis aut doctrinæ repugnat cum doctrina apostolica, quia illa immutabilis est omnino, sicut Deus, et verbum ejus immutabile est, ut significavit Paulus, ad Galat. 1, per illam exaggerationem: *Si Angelus de celo, etc.*; et ideo dixit c. 2: *Si quæ destruxi iterum readifico. prævaricatorem me constituo;* et 2 ad Cor. 1: *Fidelis Deus, quia sermo noster, qui fuit apud vos, non est in illo: Est et non, sed H'et.* Ideoque signum evidens doctrinæ non apostolicæ, sed potius apostaticæ est, aliquid vel minimum tradere, dictis vel scriptis Apostolorum contrarium: nam illud sufficit non solum ad ostendendam talis dogmatis falsitatem, sed etiam ut totam fidem talis doctrinæ quoad certitudinem evertat, ut jam explicavi. In doctrina autem Ecclesiæ Romanæ nullum dogma hujusmodi invenitur, aut inveniri potest, juxta Christi promissiones supra tractatas, idque respondendo inferius ad omnia exempla, quæ rex adducit, facile ostendemus. At vero in secta regis Angliæ numerantur multa, quæ cum doctrina Apostolorum, etiam ab ipsis scripta, plane repugnant, ut est negare traditiones non scriptas, resistere in dogmatibus universali Ecclesiæ, quæ est columna et firmamentum veritatis. Negare item omnem fidei regulam præter privatum spiritum, vel sic saltem statueret, ut omnia in dubium necessario revocentur; item prædicare liberum esse et licitum temporali regi non obedire ulli Episcopo vel Pastori Ecclesiæ, etiam Supremo, et alia similia, quæ cum his connexa sunt, ut omittam alia specialiora, quæ ex his generalibus nascuntur, ut negare veritatem corporis et sanguinis Domini in Eucharistia, et alia, quæ postea tractabimus.

4. *Potest Ecclesia aliqua distincte credenda proponere, quæ antea non ita credebantur.*—At sane non repugnat apostolicæ doctrinæ, quod pro temporis discursu aliqua distinctius et

expressius tradantur, quam antea prædicata fuerant; quin potius hoc modo addi possunt aliqua credenda in uno tempore, quæ prius expresse et formaliter (ut sic dicam) prædicata non erant, dummodo antiquioribus non repugnent, et legitima potestate proponantur, id est ab Ecclesia definiantur. Hoc probat obiectio facta, et consuetudo Ecclesiæ Catholice, quæ ex necessitate quadam humanæ conditionis orta est, et tam manifestam et cogentem rationem habet, ut non sit verisimile, reliquisse Deum Ecclesiam suam sine huiusmodi potestate, vel sine sufficiente providentia, et auxilio ad utendum illa sine periculo recedendi ab apostolica doctrina. Probat hoc et declaratur, quia mos Spiritus Sancti semper fuit, non simul Ecclesiam docere de omnibus, quæ ad doctrinam supernaturalem pertinent, sed pro temporum opportunitate, juxta dispositionem suæ occultissimæ providentiæ. Hoc videre licet in temporibus antiquis; nam, ut omittam tempora legis naturæ, in ipsamet synagoga discursu temporis crevit doctrina sacra, prout variis temporibus Deus mittebat Prophetas. Deinde, quia, non obstante Scriptura, poterant aliquando insurgere res dubiæ vel ambiguae, Deus constituerat locum, et tribunal sacerdotale, per quod posset ille populus magis ac magis in rebus divinis illuminari. Præterea etiam in ipsa primitiva Ecclesia, Spiritus Sanctus non simul docuit Apostolos omnia, nam de gentium vocatione postea fuit Petrus instructus, Act. 10, et de cessatione legalium certior reddita est Ecclesia in Concilio Apostolico, quam antea erat. Sic ergo post Apostolorum tempora potuit Ecclesia in multis illuminari, quæ necessaria esse potuerunt in posteriori tempore, et non prius, vel propter dubia de novo orta, præsertim insurgentibus hæreticis, vel aliis temerariis hominibus, res fidei obscuras prave exponentibus, vel etiam, quia hæc est naturalis hominis conditio ut paulatim in cognitione proficiat, quod etiam Deus in Ecclesia sua observari voluit, juxta illud Proverb. 4: *Justorum semita quasi lux splendens procedit, et crescit usque ad perfectum diem.*

5. *Quæ novitas antiquitati fidei repugnet.* — Et ideo Paulus 1 ad Timoth. 6, non simpliciter novitates, sed *profanas vocum novitates* vitandas dixit, quia, ut D. Thomas ibi notat, non omnis novitas reprehendenda est, cum Dominus dixerit: *Mandatum novum do vobis*, Joan. 13; sed profana novitas, id est,

rebus divinis et sacris contraria. Quæ fuit prius sententia Augustini, in tract. 97 in Joan., circa finem, et fere eandem habet Vincent. Lirinensis, c. 37, dicens: *Quid est profanas? quæ nihil habent sacri, nihil religiosi, ab Ecclesiæ penetralibus, quæ est templum Dei, penitus extraneas. Profanas vocum, inquit, id est, dogmatum, rerum, sententiarum novitates, quæ sunt vetustati, quæ antiquitati contrariæ.* Quamobrem quæ non sunt contraria, sed potius deserviunt ad melius intelligenda, quæ antiqua sunt, non possunt dici novitates profanæ; imo nec omnino novitates, quia in antiquioribus continebantur, et ideo quando postea explicatius traduntur, non tam *nova* dicuntur, quam antiqua *nove* proposita. Quod esse utilissimum in Ecclesia, et sæpe necessarium, per se clarum est, et optime docet idem Lirinensis, c. 27; et Chrysost., homil. 71 in Joan., exponens mandatum mutuae dilectionis dici novum propter modum, licet sit antiquum.

6. *Primus modus declarandi dogmata fidei.* — Possumusque hoc amplius declarare distinguendo in materia fidei ea quæ ad solam cognitionem veritatis pertinent, et ea quæ ad mores, et ad observantias vel cæremonias spectant; in utrisque enim fieri potest additio aliqua, vel explicatio, non tamen eodem modo. Nam in his quæ spectant ad cognitionem, contingit dupliciter. Primo, nullam veritatem de novo definiendo, sed veritatem antiquam retinendo, et ubi opus fuerit noviter explicando, sicut in Concilio Nicæno definita est Verbi divinitas, et in Concilio Ephesino substantialis unio duarum naturarum in una Christi persona, et realis præsentia Christi Domini in Eucharistia in Conciliis Lateranensi, Florentino et Tridentino. Et interdum contingit in huiusmodi mysteriorum declarationibus, nova nomina ab Ecclesia excogitari, quibus et veritas definita magis explicetur, et hæreticorum calumniæ et tergiversationes evitentur et detegantur, et tunc talium vocum non est profana novitas, sed prudens ac fidelis necessitas. Ita vocem *ὑποσίσιον*, seu consubstantiale, quam ut novam Ariani reprehendebant, quia eorum errorem detegebat, Patres fidei defensores semper approbaverunt, ut patet ex Ambrosio, lib. 1 et 3 de Fide, c. ult.; et Athanasio sæpe in Orationibus contra Arianos; et Augustino, tract. 97 in Joan., dicente: *Patres adversus impietatem Arianorum novum nomen, ὑποσίσιον, condide-*

runt, sed non rem novam tali nomine signaverunt, hoc enim vocatur ὑποσίσιον, quod est: Ego et Pater unum sumus, unius videlicet ejusdemque substantiæ. Similiter propter Nestorium, qui negabat Virginem esse matrem Dei, concilium Ephesinum eam *θεοτόκον* appellandam decrevit, latine *Deiparam*, de qua voce loquens Cyrillus, epistola prima ad Presbyt., etc.: *Admiratus (inquit) sum, an sint, qui dubitent, num Beatissima Virgo Deipara dicatur alicubi, an non dicatur: si namque Deus est Dominus noster Jesus Christus, quomodo Virgo, quæ illum peperit, Deipara non est? Hanc nobis fidem divini tradidere discipuli, et licet nullam fecerint dictionis hujus mentionem, ita tamen sentire a Sanctis Patribus edocti sumus.* Et idem est cum proportione de voce *transubstantiationis* ad explicandum sacrosanctæ Eucharistiæ mysterium. Idemque est de similibus vocibus, de quibus generaliter dixit Augustinus, dicto tract. 79, *esse aliquas verborum novitates doctrine religionis convenientes.*

7. *Secundus.* — Secundo fieri potest per Ecclesiam nova fidei explicatio, addendo ac definiendo novam propositionem, aut veritatem de fide credendam, quia hoc sæpe necessarium est, quando nova controversia vel hæreses oriuntur. Exemplum est in veritate definita in sexta Synodo contra Monothelitas, de duabus Christi naturalibus voluntatibus, quæ sub illis terminis antea non fuerat tanquam de fide tradita. Aliud et clarius est de non rebaptizando rite baptizatos ab hæreticis. Nam hæc veritas prius adeo fuit dubia, ut Cyprianus cum multis Episcopis contrarium senserint, et nihilominus postea est in Concilio Carthaginensi et aliis ab Ecclesia definita, quod sine dubio ad certitudinem fidei sufficit, ut recte Augustinus docuit, lib. 1 contra Crescon., c. 32. Quamvis autem hæc nova videantur, nihilominus doctrina est apostolica, quia in illa virtute continetur, et ab ipsis Apostolis non fuit ignorata. Acceperunt enim Spiritus Sancti donum, et omnia ipsis exposuit, ut dixit Epiph., hæres. 66, et latius Tertullianus, in Præscriptionibus. Quod tamen intelligendum non est de solo die Pentecostes, nam postea etiam temporibus opportunis de aliquibus rebus potuerunt magis doceri, seu illuminari. Non tamen fieri potuit, vel certe non oportuit, ut totam Theologicam doctrinam, ut sic dicam, quam Apostoli ab Spiritu Sancto didicerunt, eodem modo Ecclesiæ traderent, aut alios docerent, sed quæ

pro eo tempore erat maxime conveniens, et ita necessarium non fuit omnes veritates vel conclusiones ab eis distincte tradi vel declarari. Vel fortasse multa ex his, quæ pertinent ad majorem explicationem, et subtiliorem cognitionem articulorum fidei, verbo docuerunt, quæ postea sunt in dubium revocata, vel propter aliquam hæresim, vel interdum propter ignorantiam, ut in facto Cypriani constat, ex epistola ejus 74, et aliis. Qua ignorantia non obstante, veritas de non iterando baptismo ad apostolicam traditionem pertinet, ut tractans eundem Cypriani locum, lib. 5 de Baptismo, cap. 26, asseruit Augustinus.

8. *In rebus ad mores pertinentibus non solum additio, sed etiam mutatio fieri potest.* — At vero in his quæ ad mores, et praxim Ecclesiæ spectant, facilius est non solum additio, sed etiam mutatio. Quia, ut dixit Epiphanius contra Arium, hæres. 75, circa principium: *Non potuerunt Apostoli statim omnia constituere, sed Ecclesia accepit complementum dispensationis, pro locorum et temporum opportunitate; nam singule res non ab initio omnia habuerunt, sed progressu temporis ea, quæ ad perfectionem requiruntur, parabantur.* Quod late prosequitur. Et ratio clara est, quia ea quæ pertinent ad externos mores, et præsertim quæ ex humana institutione pendent, de se magis sunt variationi subjecta, et non eadem pro omnibus temporibus congruunt, et ideo non possunt pro omni tempore immutabiliter stabiliri. Neque etiam ab Apostolis potuerunt omnia determinari, quia non habuit eundem statum Ecclesia eo tempore, quem postea adeptura erat, vel quem nunc obtinuit. Imo etiam suo tempore non omnia simul disposuerunt Apostoli: nam Paulus, 1 ad Cor. 11, commemorat se prius tradidisse Corinthiis usum divini sacramenti, et tamen multa in illo servanda postea ibi docuit, et in fine subjungit: *Cætera autem, cum venero, disponam;* et cap. 14, ac sæpe in aliis epistolis, alia practica documenta paulatim tradidit. Et e converso, Act. 15, aliqua præcepta tradiderunt Apostoli pro illo tempore opportuna, quæ sciebant non esse perpetuo in Ecclesia servanda, ut de abstinentia a suffocato et sanguine.

9. *Per additiones ab Ecclesia factas apostolica doctrina non mutatur, sed magis declaratur.* — In his autem omnibus additionibus vel mutationibus observandum est, semper doctrinam esse eandem, et apostolicæ doctrinæ

consentaneam. Nam imprimis nihil in hujusmodi rebus introducitur, quod juri divino positivo aut naturali repugnet, quia universalis Ecclesia non potest in fide aut moribus errare, ut supra est ostensum. Deinde, quidquid in hoc genere fit, derivatur a legitima potestate a Christo data Vicariis suis, et Pastoribus Ecclesiae ad illam gubernandam, de qua in lib. 3 dicturi sumus. Ideoque licet in his, quae ad mores, vel cultum externum pertinent, sit interdum varietas, non est novitas reprehensibilis, nec inducit in doctrina fidei mutationem, seu variationem, imo nec additionem alicujus rei, quae in doctrina evangelica, et apostolica virtute non contineretur. Denique ad totam hanc Ecclesiae illustrationem recte accommodari potest elegans sententia Vincentii Lirinensis, qui, in c. 28, ita objicit: *Forsitan dicet aliquis: Nullusne ergo in Ecclesia Christi profectus habebitur religionis? Habeatur plane, et maximus. Nam quis ille est tam invidus hominibus, tam exosus Deo, qui illud prohibere conetur? Sed ita tamen, ut vere profectus sit ille fidei, non permutatio. Siquidem ad profectum pertinet, ut in semet ipsa unaquaque res amplificetur, ad permutacionem vero, ut aliquid ex alio in illud transvertatur. Crescat igitur, oportet, et multum, vehementerque proficiat, tam singulorum, quam omnium, tam unius hominis, quam totius Ecclesiae, aetatum ac seculorum gradibus, intelligentia, scientia, sapientia; sed in suo duntaxat genere, in eodem scilicet dogmate, eodem sensu, eademque sententia.*

10. *Satisfit exemplis in principio adductis.* — Ex his ergo abunde satisfactum est difficultati propositae; et ad exempla quae rex objicit, in libr. 2 in particulari respondebimus; nunc in generali, tam ad illa quam ad ea quae nos addimus, ex dictis facile respondeamus, omnia illa habere fundamentum, vel in Scriptura, vel in traditione apostolica, seu aliis principiis fidei. Et quia vel satis declarata non erant, vel temporum decursu obscurata, vel in dubium vocata fuerant, per Ecclesiam declarari ac definiti denuo poterunt; nam ad hoc habet potestatem et divini Spiritus assistentiam simul cum sua a Christo promissam, et ita semper cum necessitas postulavit, in Ecclesia Christi observatum est. Et ideo non est in his comparanda Ecclesia Catholica cum Synagogis haereticorum, quorum novitates sunt antiquis dogmatibus contrariae, ideoque profanae sunt; novae autem definitiones Ecclesiae non solum non pu-

gnant cum antiquis, verum potius ex illis derivatae sunt per legitimam potestatem, ideoque vel non sunt profanae, sed sacrae, si nova dicenda sunt; vel certe non sunt dogmata simpliciter nova, sed antiqua et apostolica, sive ante plures, sive ante pauciores annos declarata seu definita sint. Parumque refert quod rex Angliae certum antiquitatis tempus, certumque modum necessitatis ad credendum, vel non recusandum aliquid, requirat. Nam per hoc convincitur, non confiteri se catholicam fidem, cujus columna et firmamentum est Ecclesia Catholica, neque habere in credendo certam et universalem regulam fidei ab Apostolis traditam, ideoque Apostolicam fidem profiteri aut defendere non posse.

CAPUT XIX.

SECTAM ANGLICANAM NULLIUS ANTIQUI MARTYRIS SANGUINE DECORATAM, SED POTIUS DAMNATAM ESSE OSTENDITUR.

1. *Verba regis expenduntur.* — Addit rex Angliae in suo defensoris fidei titulo duas alias praerogativas, seu laudes illius fidei, vel potius sectae, quam defendit. Una est, fidem illam esse veteris ac primitivae Ecclesiae, de qua nihil amplius dicere necesse est, quia haec proprietas recte intellecta non est alia ab attributo fidei apostolicae; quia Ecclesia primitiva non est alia ab Ecclesia vera et Catholica, quae nunc est; sed est eadem, secundum statum quem in principio plantationis suae habuit, quod fuit tempus praedicationis Apostolorum, et ideo nihil est aliud, fidem esse Ecclesiae primitivae, quam esse illam, quam Apostoli Ecclesiae tradiderunt. Cum vero in illo titulo huic particulae additur, *veterisque ac primitivae Ecclesiae*, virus erroris sub verbis latere videtur. Indicatur enim fidem veteris ac primitivae Ecclesiae in universali et visibili Ecclesia defecisse, et per novatores instauratam esse, et ita innovatam a rege defendi. Quamvis enim verba ipsa manifeste hoc non prodant, ex aliis Protestantium principiis ac doctrinis timere non immerito possumus, ne rex in hoc sensu veteris Ecclesiae fidei protectorem se proferat. Verumtamen quocumque sensu id fuerit dictum, est satis impugnatum ex dictis. Nam imprimis ostensum est sectam illam in his, quae habet propria, apostolicam fidem non esse; ergo nec esse potest fides Ecclesiae primitivae, cum

illa maxime apostolica fuerit. Deinde, licet in his, quae cum Romana fide convenit, aliqua ex parte fidem primitivae Ecclesiae retineat, in multis tamen a vero sensu primitivae Ecclesiae aberrat, et quae vera retinet, casu potius et humana opinione, quam vero spiritu primitivae fidei conservat. Ideoque quoad hanc partem illa sufficere censemus, quae de attributo apostolicae fidei dicta sunt.

2. *Rex Jacobus asserit fidem Anglicanam martyrum sanguine fuisse decoratam.* — Alteram laudem, ultimamque praerogativam suae fidei ponit rex Angliae, *plurium Episcoporum, fidelique Martyrum sanguine esse illustrem*, quam possem etiam merito praetermittere, tum quia laus haec propria est verae, catholicae et apostolicae fidei, ut etiam ipse rex in verbis sui tituli sentire videtur; cum ergo demonstratum sit sectam illam neque veram fidem, neque apostolicam, vel catholicam esse, satis etiam probatum relinquitur non esse tali laude dignam. Tum etiam, quia Martyrum testimonium non facit veram fidem, sed potius vera fides facit, verum esse martyrium, quod pro illa suscipitur: nam, ut eleganter Cyprianus, ep. 23, *non Martyres Evangelium faciunt, sed per Evangelium martyres fiunt*. Ideoque dicit etiam Augustinus, ser. 14 de Verb. Apost.: *Ideo martyres, quia fideles*. Igitur sanguis martyrum, licet illustret veram fidem, per se tamen illam non ostendit, sed supponit. Quia vero, ut multi referunt, Protestantes de testimonio Martyrum multum gloriantur, et quia ex ipsismet verbis et confessione regis non leve argumentum sumere possumus ad illam praesumptionem coercendam, erroremque convincendum, ideo de hoc etiam puncto pauca subjungere visum est.

3. *Anglicanam sectam Martyrum sanguine oppugnari, ostenditur.* — Duo autem prius a serenissimo rege interrogare necessarium duco. Unum est, an partem suae fidei, vel totam, martyrum sanguine illustratam esse intelligat; alterum est, de quibus martyribus loquatur; an de antiquis, qui ante Calvinum, Lutherum, et alios nostrorum temporum haeresiarchas praecesserunt; vel etiam de novis, qui post exortum Anglicanum schisma consumpti sunt. Multum enim refert haec accurate discernere, ut quae fides, quo sanguine vere et non fecte reddatur illustris, sine ambiguitate intelligatur.

4. Possumus ergo, ut capite superiori tetigi, loqui de fide Angliae quoad partem fidei

antiquae quam retinet, et communem habet cum Ecclesia Romana, a qua illam didicit, vel quoad dogmata in quibus per novos sectarios mutatio et defectio facta est. Loquendo ergo de priori parte, seu de antiqua fide, et consequenter etiam de antiquis Martyribus, verissimum est illam fidem sanguine Sanctorum Martyrum factam esse illustrissimam. Hoc vero nihil Anglicanam causam juvat, imo plane condemnat. Quia illi Martyres non Anglicanae, sed catholicae et apostolicae fidei testimonium dederunt, et hoc modo sanguine suo eam illustrarunt. Testes sunt antiquissimi Patres, qui saepissime asserunt, persecutionibus tyrannorum martyres interficientium illustriorem factam esse Ecclesiam Christi, et non solum diminutam non fuisse, verum potius mirabiliter auctam, juxta celebrem Leonis Papae sententiam, serm. 4 in Natali Petri et Pauli: *Non minuitur persecutionibus Ecclesia, sed augetur, et semper dominicus ager segete ditiori vestitur, dum grana, quae singula cadunt, multiplicata nascuntur.*

5. Neque est dissimilis sententia Augustini, lib. de Catechizandis rudib., cap. 24: *Illam vitis, quae per orbem terrarum, sicut de illa prophetatum, et ab ipso Domino praenuntiatum erat, fructuosos palmites diffundebat, tanto pullulabat amplius, quanto uberiore Martyrum sanguine rigabatur, quibus per omnes terras innumerabiliter pro fidei veritate morientibus, etiam ipsa persequentia regna cesserunt, et ad Christum cognoscendum, atque venerandum, fracta superbiae cervice, conversa sunt.* Similia scribit Praefat. ad Psalm. 40, dicens, Judaeos occidisse Christum in se, paganos autem voluisse illum occidere in corpore suo, et subjungit: *Occisi sunt Martyres, et multiplicandam Ecclesiam valuit sanctus sanguis effusus, multiplicati sunt magis magisque Christiani, et non est impletum quod dixerunt inimici: Quomodo morietur, et peribit nomen ejus.* Et eleganter Tertullianus, in Apologetico extremo, ait ad Tyrannos: *Cruciate, torquere, probatio est enim innocentiae nostrae iniquitas vestra. Plures efficimur, quoties metimur a vobis, semen est sanguis Christianorum.* Et plura habet lib. ad Martyres; et Justinus Martyr, contra Triphonem; et Cyprianus, epist. 11: *O beatam Ecclesiam nostram, quam sic honor divinae dignationis illuminat, quam temporibus nostris gloriosus Martyrum sanguis illustrat, erat ante in operibus fratrum candida, nunc facta est in Martyrum cruore purpurea.* Loquantur autem hi Patres, ut ex eorum